

OPGØRELSE AF AVANCE PAA FONDS

Af Kaj Brodthagen.

Dette Spørgsmaal hører til et af de vanskeligste Problemer indenfor Bogholderi og Regnskabsvæsen i en Bank og har ofte været diskuteret Mand og Mand imellem, uden at man er kommet til en Løsning, som i alle Maader er tilfredsstillende. Ogsaa her i Tidsskriftet har Problemet været behandlet af *K. Holm* (Aargang 1937 Nr. 6). Holms Synspunkter er anlagt ud fra en ren teoretisk regnskabsmæssig Opfattelse, medens nærværende Artikel er lagt an paa at se Sagen fra den praktiske Side, hvorfor den i mangt og meget kommer i ret stærk Modstrid med Holms Opfattelse.

Af praktiske Grunde skal det bemærkes, at der ved »Fonds« i denne Forbindelse udelukkende tænkes paa Obligationer, idet man overfor Aktier bør anlægge en noget anden Bedømmelse, og desuden spiller Aktier i en Banks Fondsbeholdning kun en underordnet Rolle. Endvidere, naar der i det følgende tales om *Avance*, forstaas saavel positiv som negativ *Avance* (Tab).

Naar Problemet er saa vanskeligt at løse, er det ikke paa Grund af manglende Bogholderiteknik eller Kontosystemer, men fordi Begrebet *Avance* i sig selv rummer forskellige Underbegreber, disse Begreber maa klarlægges, før man kan tale om at gøre Avancen op.

Avance.

Rent umiddelbart kan man definere *Avance* som Forskellen mellem den Pris, til hvilken man erhverver et Gode og den Pris, til hvilken man realiserer det.

Formaalet med Erhvervelsen er forskellig og er afgørende for Avancens Karakter. Hvis man erhverver en Formuegenstand for Erhvervelsens Skyld, f. Eks. et Maleri fordi man synes, det er smukt, og man senere af en eller anden Grund skiller sig af med det, kan man uden at have tilstræbt nogen *Avance* faa en højere Pris for det, end man har givet.

Eller man køber en Obligation for Rentenydelsens Skyld, altsaa et Anlægsbeløb, og man senere sælger Obligationen, fordi man skal

bruge Pengene, kan man ubevidst og uberegnet faa en Kursavance, som ikke var tilstræbt ved Købet. Denne uforudsete Avance, som ikke er tilsigtet og forud kalkuleret, vil vi kalde *Formueavance*. (Mange foretrækker Betegnelsen *Formueforøgelse* i St. f. Formueavance.)

Hvis man derimod erhverver en Formuegenstand for bevidst at realisere den til en højere Pris end Anskaffelsesprisen, har Formaalet været *Handel*. I al Handel er Avancen det tilstræbte. Denne tilstræbte Avance betegner vi som *Driftsavance*.

Driftsavancen kan ikke forekomme i Forbindelse med Realisation af Effekter, som i sin Tid er købt med Anlæg for Øje, fordi den ikke er tilstræbt. Derimod optræder Formueavancen ikke alene ved Realisation af Anlægskøb, hvilket er dens naturlige Plads, men vi ser den ogsaa i Handelen Side om Side med Driftsavancen. Formueavancen optræder mer eller mindre fremtrædende i Varehandelen, alt efter Varens Art.

Drejer det sig om Varer, som ikke er eller ikke kan underkastes store Prissvingninger, vil Formueavancen saa godt som ikke gøre sig gældende. Som et typisk Eksempel herpaa kan nævnes letfordærlige Fødevarer som f. Eks. Flæsk. Markedet for denne Vare er i Almindelighed roligt, og man indretter sit Køb efter en stabil Salgspris med en jævn normal Driftsavance for Øje. Salgsprisen naar ikke at blive influeret af eventuelle Markedssvingninger, fordi Varen i Mellemtiden *skal* være solgt. Avancen ved Handel med saadanne Varer bliver derfor i Reglen en ren Driftsavance (idet der ses bort fra de Tilfælde, hvor Varen er blevet fordærvet og er usælgelig, saaledes at der opstaar et totalt Tab).

Derimod vil Formueavancen spille ind ved Varer, som kan ligge paa Lager uden at miste i Værdi af fysiske Aarsager og som, inden de bliver solgt, kan influeres af Markedssvingninger. Som Eksempel herpaa kan nævnes Kobber og andre Metaller. Saadanne Varer kan i den Tid, de ligger paa Lager, blive udsat for Prissvingninger, inden de bliver solgt, saaledes at den normalt beregnede Driftsavance suppleres med en Formueavance enten i positiv eller negativ Retning. Obligationer kan i denne Forbindelse sammenlignes med saadanne Varer.

Et Køb, som ikke alene tager Sigte paa en normal Driftsavance, men er lagt an paa en Kursstigning, maa betegnes som Spekulation og den deraf flydende Avance som *Spekulationsavance*. Saadanne Dispositioner, som ikke maa forveksles med Aktiespekulationer, vil være naturlige i en Storbanks Virksomhed paa Fondsmarkedet. Speku-

lationsavancen indgaar sammen med Formueavance og Driftsavance i den samlede Avance paa Fonds ved Arsopgørelsen. Naar dertil kommer Begreber som *konstateret* Avance og *ikke konstateret* Avance, vil man forstaa, at den almene Betegnelse »Avance« kun giver et overfladisk Udtryk for, hvad den egentlig rummer.

Bankens Formaal med Køb af Obligationer.

Oprindelig har Bankens Køb af Obligationer været dikteret af Ønsket om et solidt Anlægsobjekt, men denne Forretning har affødt en anden Forretning, Handel med Obligationer for at opnaa en Avance og for at kunne betjene Kundernes Ønske om Køb og Salg af Obligationer. Man er her ved Kardinalpunktet i Problemets Løsning: Kan disse to Forretninger adskilles, eller hører de uløseligt sammen? Kan man tale om et *Varelager* og et *Omsætningslager* af Obligationer? I Praksis er det umuligt.

Teoretisk er der intet til Hinder for, at man kan opdele Beholdningen i et Varelager og et Omsætningslager. Fremgangsmaaden skal da være den, at man debiterer Beholdningskontoen (Varelageret) for indkøbte Obligationer til Anskaffelsespris. Paa denne Maade vil man ved Aarets Afslutning faa en Gennemsnitspris paa Beholdningen. Hvis denne ligger over eller under Ultimokursen, maa Differencen henholdsvis debiteres og krediteres paa en Kursreguleringskonto.

Saalænge der ikke er Tale om Salg fra Beholdningskontoen, m. a. O. at Beholdningens nominelle Størrelse er den samme fra Aar til Aar, vil der ved Afslutningen kun opstaa en *ikke konstateret* ren Formueavance. Hvis Bankens Ledelse af en eller anden Grund ønsker at skille sig af med noget af Beholdningen (f. Eks. af Likviditetshensyn), vil Salg fra Beholdningskontoen ikke ændre andet i Avancens Karakter, end at denne bliver en *konstateret* ren Formueavance.

Hvis derimod Salget fra Beholdningskontoen i mindste Maade staar i Forbindelse med handelsmæssige Transaktioner, d. v. s. hvis Salget sker for at tilfredsstille et Behov fra Omsætningskontoen, da er Beholdningskontoen ikke længere noget Udtryk for et *statisk* Aktiv i Banken, men faar Karakter af det *dynamiske*, som er typisk netop for Omsætningskontoen.

Det er muligt, at en Bank kan holde en bestemt Størrelse paa sin Fondsbeholdning fra Aar til Aar, men det er ikke muligt, naar man samtidig driver Handel med Obligationer, at holde fuldstændig konstante Beholdninger indenfor det enkelte Papir.

Hvad angaar en eventuel Omsætningskonto er det tidligere nævnt, at Formueavancen ikke kan bortelimineres, ja selv ikke indenfor et meget kort Tidsrum. Hvis en Bank idag køber Kr. 10.000 4 pCt.

Østifter Kreditf. Oblg. til 94 og om 2 Dage sælger dem til $94\frac{1}{2}$, er der selv paa et saa kort Tidsrum opstaaet en Formueavance, idet man maa regne med, at den normale Avance ved Handel med Obligationer kun er $\frac{1}{4}$ pCt., den resterende $\frac{1}{4}$ pCt. maa saaledes være Formueavance, foraarsaget af Kursstigning i Mellemtiden. For at Omsætningskontoen skulde faa sin rette Betydning, maatte man efter hver Børsdags Afslutning overføre eventuelle indkøbte Poster, som ikke er blevet solgt samme Dag, til Beholdningskontoen, og dette vilde være praktisk uigennemførligt, hvis man skal tage Hensyn til, hvad det vil koste af Tid og Penge.

Et Bogholderisystem med Oprettelse af Beholdningskonto, Omsætningskonto og Kursreguleringskonto for hvert enkelt Papir vil kun være overflødig Ulejlighed og Besvær og vil ikke fuldt ud kunne tilfredsstille de Krav, man stiller til Bogholderiet. Da det under et hvilket som helst System kan fastslaas, at Driftsavance og Formueavance ikke helt kan udskilles fra hinanden, kan man lige saa godt nøjes med et enkelt og simpelt System, nemlig Bibeholdelsen af den sædvanlige Konto man fører for hver enkelt Papir. Ved Aarsafslutningen maa man da foretage nogle rent *talmæssige Overvejelser og Beregninger*, som kommer det ønskede Resultat meget nær. I det følgende skal vises Fremgangsmaaden ved en saadan Afslutning.

Eksempel I.

Beholdningen paa Afslutningsdagen er mindre end ved Aarets Begyndelse.

Debet		Konto for 4% X Obligationer				Kredit	
	nom.				nom.		
1938				1938			
Jan. 1. Beholdning	4.000	80	3,200	Febr. 2. Solgt	2.000	81	1,620
Apr. 6. Købt	10.000	$80\frac{1}{2}$	8,050	Maj 16. "	3.000	80	2,400
				Septb. 24. "	6.000	$80\frac{1}{4}$	4,815
				Decbr. 31. Beh.	3.000	79	2,370
				" 31. Tab			45
	14.000		11.250		14.000		11.250

Ultimo Kurs d. 31. Decbr. 1938: 79.

Efter almindelig Opgørelsesmetode viser denne Konto et Tab paa Kr. 45, men det tilfredsstiller ikke. Hvad skyldes Tab paa Omsætningen, og hvad skyldes Formuetab? Der er nu to Ræsonnementer, man kan gøre gældende:

- 1) Da Beholdningen ved Aarets Begyndelse er Kr. 4.000 og den ved Slutningen er Kr. 3.000, maa man i hvert Tilfælde hævde, at Beholdningen Aaret igennem har været Kr. 3.000. Da Begyndelseskursen er 80 og Slutkursen 79, maa der være et Tab paa 1 pCt. eller Kr. 30. Den resterende Del af Tabet, Kr. 15, maa altsaa være Tab paa Driften.
- 2) Ved Aarsafslutningen ligger Banken med en Beholdning af Kr. 3.000, som har en Markedsværdi af Kr. 2.370 efter Kurs 79. Man stiller da det Spørgsmaal: Hvad har disse Kr. 3.000 kostet i Indkøb? Det vil her være naturligt at gaa tilbage paa Debetsiden og se, hvad *det sidste Indkøb* har kostet, nemlig Kurs 80½. Der er altsaa et Tab paa 1½ pCt. af Kr. 3.000 = Kr. 45. Det vil sige, at Totalbeløbet Kr. 45 er et Formuetab, eller med andre Ord, at Driften hverken har givet Tab eller Vinding.

Man kan diskutere, hvilken af de to Former der er den bedste. Til Forsvar for den sidste taler, at det er den Fremgangsmaade, den enkelte Privatperson vilde anlægge i sine Betragtninger over Avanceopgørelse, f. Eks. ved Spekulationsforretninger. Hvis en Mand køber i Januar Kr. 4.000 »Myren« Aktier til 108 og i Marts Kr. 4.000 til 110, og han i September sælger Kr. 4.000 til 112, vil han sige, at det er de *første*, han har solgt, saaledes at han har tjent 4 pCt. paa dem, og at hans *Beholdning bestaar af de sidst indkøbte Aktier*.

En Gennemsnitsberegning vil tage for lang Tid, hvis den skal anvendes paa en Konto, hvor der blot er nogenlunde stor Omsætning. Hvis man benytter den under 2) omtalte Fremgangsmaade fra Aar til Aar, vil den i meget stor Grad opfylde de Krav, der kan stilles til et Fondsbogholderi: Hvad der er tjent ved at handle med Obligationer, og hvad der er tjent ved at ligge med en Beholdning Aaret igennem.

Eksempel II.

Beholdningen paa Afslutningsdagen er større end ved Aarets Begyndelse.

Debe		Konto for 4% X Obligationer				Kredit	
	nom.				nom.		
1938				1938			
Jan. 1. Beholdn..	20,000	80	16,000	Feb. 26. Solgt	2,000	81	1,620
Maj 14. Købt	4,000	78	3,120	Juni 4. —	3,000	80½	2,415
Okt. 21. —	30,000	78½	23,550	Novb. 7. —	6,000	81	4,860
Dec. 31. Avance ..	—	—	195	Dec. 31. Beholdn.	43,000	79	33,970
	54,000		42,865		54,000		42,865

Ultimokursen pr. 31. Decbr. 1939: 79.

Fremgangsmaaden er den samme som under Eksempel I Punkt 2). Der er en Beholdning tilbage pr. ultimo paa Kr. 43.000, som vi konstaterer Indkøbsprisen for saaledes:

Kr. 30.000	har kostet	78½	=	Kr. 23.550
Kr. 4.000	»	»	78	= » 3.120
Kr. 9.000	»	»	80	= » 7.200
	Indkøbspris			Kr. 33.870
	Markedspris			» 33.970
	<i>Formueavance</i>			Kr. 100

Da den samlede Avance er Kr. 195, maa *Driftsavancen* være Kr. 95.

Eksempel III.

Stærkt svingende Kurser mellem Afslutningsperioderne.

Debet		Konto for 4% X Obligationer				Kredit	
	nom.				nom.		
1939				1939			
Jan. 1. Beholdn..	20,000	80	16,000	Maj 14. Solgt	16,000	90	14,400
Sep. 6. Købt	16,000	82	13,120	Juni 8. —	4,000	89	3,560
Dec. 31. Avance ..	—	—	1,800	Dec. 31. Beholdn..	16,000	81	12,960
	36,000	—	30,990		36,000	—	30,920

Ultimokurs 1939: 81.

Fremgangsmaade:

Der er Slutbeholdning paa Kr. 16.000, som er bogført til.....	Kr. 12.960
Den har kostet i Indkøb d. %/o.....	» 13.120
	<i>Formuetab</i> Kr. 160

Da den samlede Avance er Kr. 1,800, maa *Driftsavancen* have været Kr. 1.960. Dette fremgaar ogsaa deraf, at man i Perioden netop har solgt de Kr. 20.000, man laa med ved Aarets Begyndelse med en Avance paa Kr. 1.960 og senere har indkøbt en ny Beholdning paa Kr. 16.000.

Nogle vil maaske overfor dette Eksempel indvende, at den ganske ekstraordinære Avance, der er fremkommet ved Salget af Kr. 20.000 ikke har noget med *Driftsavance* at gøre, men simpelthen er en *Formueavance*, som Lederen af Fondsafdelingen er ganske uden Indflydelse paa. Det er rigtigt, at Lederen er uden Indflydelse paa den

kraftige Stigning, men det er Lederens Dygtighed, at han har benyttet Chansen til at realisere til Topkurser og atter har dækket sig ind til lavere Kurser. Denne Transaktion maa betegnes som en »Driftsdisposition«, thi hvis han havde ligget stille og ladet Kurserne gaa op og ned uden at foretage sig noget, var den store Avance simpelthen ikke fremkommet.

Eksempel IV.

Debit		Konto for 4% X Obligationer				Kredit	
1938					1938		
Jan. 1. Beholdn...	50,000	90	45,000		Aug. 14. Solgt	30,000	85 25,500
					Dec. 31. Beholdn..	20,000	86 17,200
					— Tab		2,300
	50,000	—	45,000			50,000	— 45,000

Ultimokursen 1938: 86.

I dette Eksempel er ogsaa meget store Udsving men med Tab.

Tabet fordeler sig efter den sædvanlige Fremgangsmaade saaledes:

Formuetab	Kr. 800
Driftstab	> 1.500
	<u>Kr. 2.300</u>

Til Trods for den stærke Nedgang, som vel skyldes en Konjunkturbevægelse, vilde det være meningsløst at betegne det samlede Tab som et Formuetab. Her har Lederen foretaget en fejlagtig Disposition, han har solgt af Beholdningen og dermed *konstateret* et Tab. Man maa formode, at Motivet til Salget har været, at han har ment, at der vilde komme en yderligere Nedgang, og saa har han villet dække sig ind senere. Ræsonnementet kan i og for sig være rigtigt, at han ikke blindt stirrer paa, hvad Obligationerne *har* kostet i Indkøb, men at han bedømmer Fremtidsudsigten for Markedet og disponerer derefter. At dette gaar ham imod, er altsaa en fejl Beregning og maa karakteriseres som et *Driftstab* for de Kr. 30.000's Vedkommende.

I et enkelt Tilfælde vilde der være Grund til at anlægge et andet Synspunkt, nemlig hvis Salget er sket af Likviditetshensyn. I saa Fald vilde det være et urigtigt Billede af Tabet, men man vilde vel ogsaa i et saadant Tilfælde vælge Papirer, som ikke var faldet saa stærkt (korte Obligationer).

Staffelsystemet.

Dette System gaar i Princippet ud paa det samme som det ovenanførte, men det har den Ulempe, at det skal føres maanedligt eller dagligt, idet *alle* Poster paa Kontoen skal føres op paa Staffelen. For at illustrere Systemet behandles det tidligere omtalte Eksempel II hermed efter Staffelsystemet:

			Til Rettelser	Kurs	Avance	Tab
1938						
$\frac{1}{1}$	Beholdning	Kr. 20,000		80		
$\frac{20}{2}$	Solgt	» 2,000		81	Kr. 20	
		Kr. 18,000	15,000 9,000	80		
$\frac{16}{6}$	Købt	» 4,000		78		
		Kr. 22,000				
$\frac{4}{6}$	Solgt	» 3,000		80 $\frac{1}{2}$	» 15	
		Kr. 19,000				
$\frac{21}{10}$	Købt	» 30,000		78 $\frac{1}{2}$		
		Kr. 49,000				
$\frac{7}{11}$	Solgt	» 6,000		81	» 60	
		Kr. 43,000				
					Driftsavance... Kr. 95	

Som man vil se, gaar Systemet ud paa, at man paa Grundlag af sin Begyndelsesbeholdning konstaterer Avance og Tab efterhaanden som Salget skrider frem. Hvis man i Mellemtiden forøger den oprindelige Beholdning ved nye Køb, regner man stadig *den ældste Beholdning* som Basis. Saaledes beregner man d. $\frac{4}{6}$, at der er solgt Kr. 3.000 til Kurs 80 $\frac{1}{2}$, som i Indkøb (se Restbeholdning Kr. 18.000) har kostet 80, Driftsavancen er herefter Kr. 15, og den ældste Beholdning rettes ned til Kr. 15.000 stadig med Indkøbskurs 80.

For en Konto med store Bevægelser er det selvfølgelig et ret omstændeligt Arbejde, men Grundprincippet er rigtigt. Derfor gælder det om at simplificere dette System saa meget som muligt og indskrænke sig til kun een Gang om Aaret, ved Afslutningen, at konstatere, hvad Slutbeholdningen har kostet i Indkøb og paa dette Grundlag opgøre Formueavancen, Resten af Avancen maa da være Driftsavance. Men en saadan Simplificering er netop anvendt i den Fremgangsmaade, som er omtalt Side 137 under Eksempel II, og denne Metode maa saaledes anses for den mest praktiske og hensigtsmæssige Maade at løse denne i sig selv meget vanskelige Opgave.